

Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem

Samen de energietransitie gemakkelijk en betaalbaar maken

30 april 2023

“Er is niet enkel een aanpak nodig met focus op de transformatie van de individuele woning, maar ook op het niveau van gebouwensembles, bouwblokken en heuse stadsfragmenten. Hoe kunnen we evolueren van een aanpak die individuele burgers, percelen en gebouwen viseert, naar een perceeloverschrijdende aanpak en een meer complex opdrachtgeverschap? Hiertoe bestaan op heden onvoldoende instrumenten en praktijkervaring.”

Vlaams Planbureau voor Omgeving, over de klimaatmitigatie en -adaptatie

Bron: Van Den Driessche, M., Nijs, L., Rédelé, S., Oelbrandt, B., & Van Steenkiste, J. (2017). Verkennend onderzoek Klimaat/Wijken : strategische verkenningsfase energie- en klimaatwijken. Vlaams Planbureau voor Omgeving, Departement Omgeving.

Inleiding

Dit projectvoorstel voor het Wijkbudget Gent 2022 is samengesteld door de themagroep 'Energie in Ekkergerm' dat deel uitmaakt van het buurtcomité Ekkergerm. In de wijk Ekkergerm zijn bewoners betrokken op elkaar en georganiseerd in verschillende themagroepen met de bedoeling de wijk leefbaar te houden in de toekomst. Elke themagroep wil de expertise in de wijk samenbrengen en van hieruit concrete acties opzetten. Voor onze themagroep is dat het versnellen van de energietransitie in de wijk zodat we loskomen van de fossiele brandstoffen.

Binnen de 19e eeuwse gordel van Gent, met een sterk versnipperde eigendomsstructuur, smalle kavels en kleine tuinen, zoals in de wijk Ekkergerm, vraagt de energietransitie een aanpak die het eigen kavel overschrijdt. Bewoners weten dat in Ekkergerm de individuele warmtepompen niet volstaan. Ze voelen zich ook achteruit gesteld tegenover studenten in splinternieuwe peda's en de eigenaren van nieuwe appartementen of villa's in het groen.

Bij vele bewoners heerst onzekerheid over de transitie: het gaat traag en er is geen concreet plan. Hoe fijn zou het daarom zijn als we nu snel aan alle bewoners en bedrijven in onze wijk lokaal opgewekte, hernieuwbare en betaalbare energie zouden kunnen leveren? Kan Ekkergerm een energiepositieve wijk worden?

In de stedelijke omgeving is voor de energietransitie de samenwerking nodig van alle eigenaren en actoren in de wijk, zowel de publieke als de private. De wijk is de geschikte schaal om de transitie aan te pakken. De themagroep 'Energie in Ekkergerm' beschouwt het wijkbudget 2022 als een opportuniteit om een concreet actieplan te ontwikkelen dat de brug slaat tussen de praktijk en de abstracte klimaatambities. Dat doen we bottom-up, sociaal-inclusief en met oog voor de andere opgaven in onze wijk zoals het bestrijden van het hitte-eiland, ontharding/vergroening, betaalbaarheid.

Met het wijkbudget willen we technische en sociale deskundigen inhuren om ons te helpen een dat concreet actieplan te ontwikkelen. In dit projectvoorstel beschrijven we hoe we te werk willen gaan, en wat het actieplan concreet inhoudt.

Het wijkbudget is voor ons een vliegwiel om de komende jaren de energietransitie in Ekkergerm te versnellen. Het wijkbudget zal ons toelaten onze inzichten rond sociale inclusie op een grotere schaal toe te passen. Onze wijk wil het voortouw nemen en een voorbeeld zijn.

We danken Evelyne Deceur, wijkregisseur, en Timo Wyffels, coördinator klimaatcel Stad Gent, voor hun ondersteuning en inspiratie bij het opmaken van dit projectvoorstel.

Veel leesplezier,

De themagroep 'Energie in Ekkergerm'

Stefan Hooijmans, Freddy De Ruyter, Andries Poupaert, Lander Cnudde, Lennert Callebaut, Koen Vandekerckhove, Lieve Van Der Schueren, Bram Meersman, Francine Dierckx, Ben Bogaert, Patrick Pauwels, Herman Vande Putte

Inhoud

Inleiding.....	3
1. Titel van het project.....	7
2. Voor welke wijk dien je een project in?.....	8
3. Wat is de exacte locatie in de wijk?.....	9
4. Geef een uitgebreide beschrijving van het project.....	10
5. Stappenplan	16
6. Meerwaarde voor bewoners	19
7. Voor wie is je project bestemd?	23
8. Co-creatie.....	25
9. Communicatie	31
10. Welke valkuilen zie je bij het realiseren van je project?	32
11. Budget.....	34
12. Van wie gaat het project uit?.....	35
13. Gegevens van je bewonersgroep, je feitelijke vereniging of je samenwerkings-verband	36
14. Vul de gegevens van je vzw in	37
15. Wie is de contactpersoon voor dit project?	38
16. Indien de contactpersoon een minderjarige is.....	39
17. Vul de onderstaande verklaring in.....	40
Bijlagen.....	41

gent:

Voeg dit formulier als
bijlage toe bij je project
op www.wijkbudget.gent

Wijkbudget Gent
Inhoudelijke vragenlijst bij je
project om je wijk (nog) beter te
maken

Dit formulier is geldig vanaf 1 januari 2023

Belangrijke informatie voor de invuller

Waarvoor dient dit formulier?

Je hebt een idee ingediend voor je wijk via Wijkbudget Gent. Met deze inhoudelijke vragenlijst geef je meer informatie over je aanpak, waar je jouw project wil realiseren, van wie het project uitgaat, hoe je wil communiceren, ...

Dit document is een verplichte bijlage bij de beschrijving van je plan op www.wijkbudget.gent.

Zie ook: [Subsidiereglement wijkbudget 2020-2025](#)

Tegen wanneer bezorg je ons dit formulier?

Voeg de ingevulde inhoudelijke vragenlijst toe aan je project op www.wijkbudget.gent ten laatste op 30 april 2023.

Inhoudelijke vragen

1. Titel van het project

2. Voor welke wijk dien je een project in (kies 1 wijk)?

wijk:

[De verschillende wijken zijn: Binnenstad, Bloemekenswijk, Ledeborg, Mariakerke, Nieuw Gent-UZ, Oostakker, Oud-Gentbrugge, Rabot-Blaisantvest, Sint-Denijs-Westrem-Afsnee, Sluizeken-Tolhuis-Ham, Stationsbuurt-Noord, Stationsbuurt-Zuid, Watersportbaan-Ekkerghem en Wondelgem.]

Inhoudelijke vragenlijst Wijkbudget Gent – p.1 van 10

Figuur 1 - De vragen uit het formulier worden één voor één beantwoord op de pagina's hierna, in dezelfde volgorde en met dezelfde nummering.

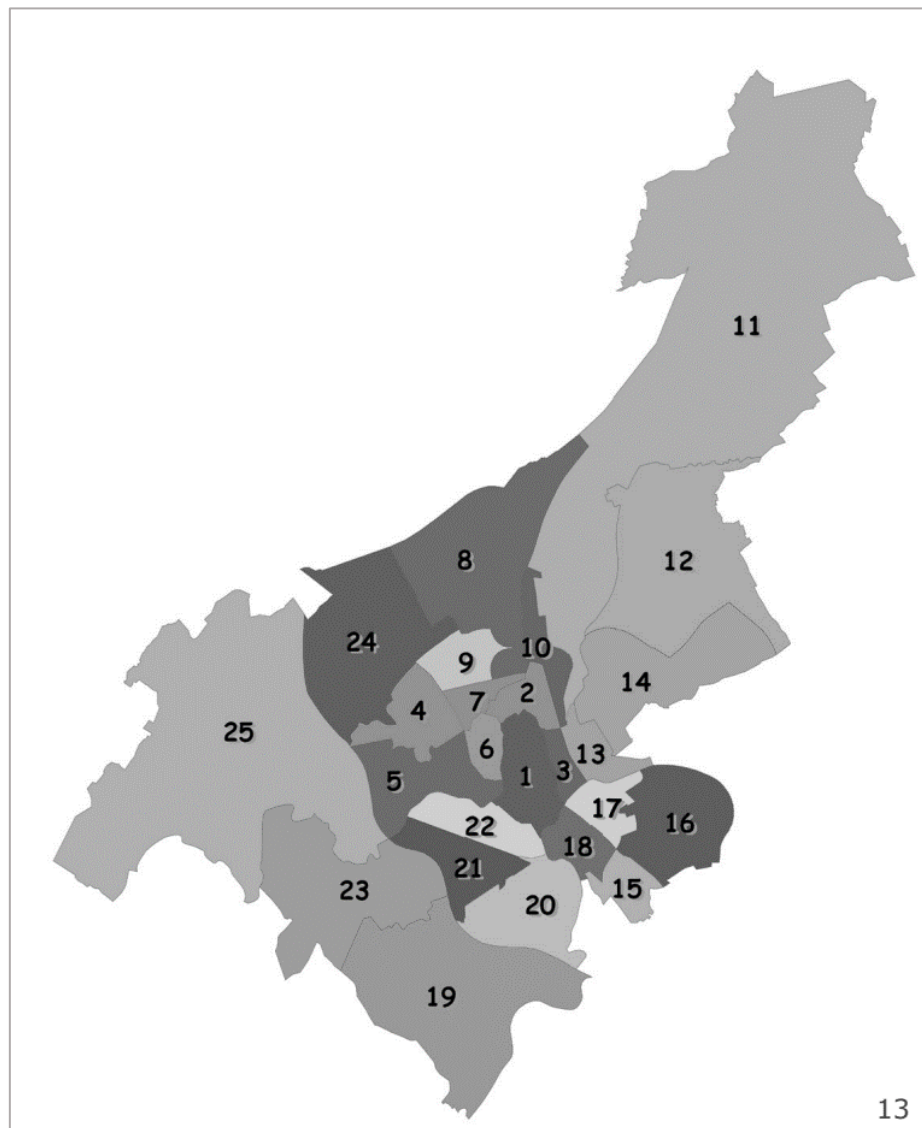
1. Titel van het project

Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergerm

Samen de energietransitie gemakkelijk en betaalbaar maken

2. Voor welke wijk dien je een project in?

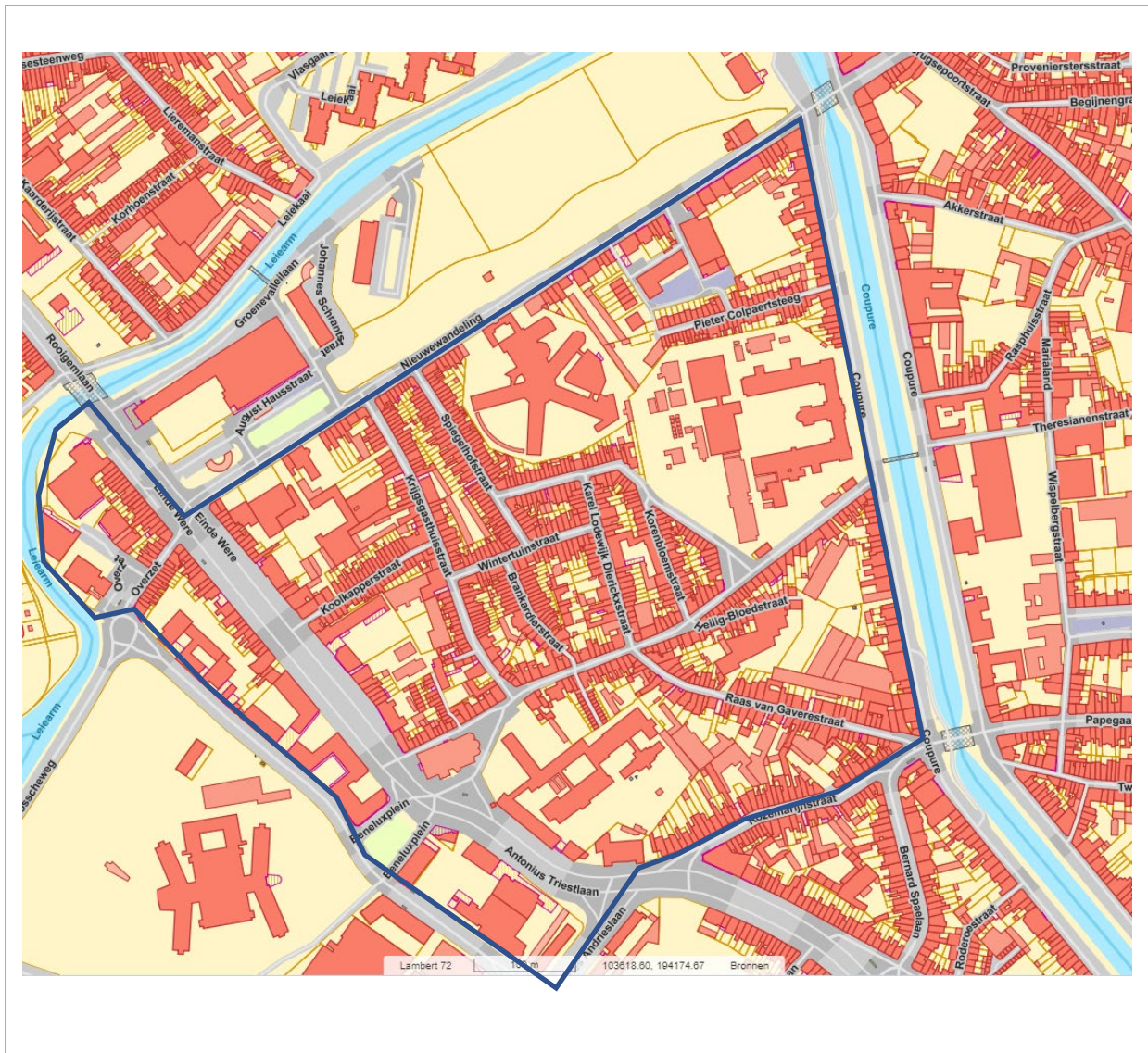
Watersportbaan-Ekkergem

Figuur 2 - Watersportbaan-Ekkergem is op deze kaart aangeduid als wijk 5.

3. Wat is de exacte locatie in de wijk?

De buurt Ekkerghem (en de aanpalende straten), gelegen in de 19e eeuwse gordel van Gent.

Figuur 3 - Ekkerghem is een wijk met ongeveer 2500 woningen, de gevangenis, de campus Coupure en Dunant van UGent en het hoofdkantoor van de politie.

4. Geef een uitgebreide beschrijving van het project

Omschrijf alle activiteiten die vallen binnen je project.

Het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergerm is een burgerinitiatief van de bewoners die in de themagroep 'Energie in Ekkergerm' werken aan de energietransitie van de wijk.

We willen bottom-up een actieplan ontwikkelen dat de overstap van onze wijk naar hernieuwbare energie gemakkelijk en betaalbaar maakt. We willen Ekkergerm CO2 neutraal maken en het gebruik van aardgas en aardolie stoppen. Ekkergerm kan een energiepositieve wijk worden waarin iedereen participeert.

Het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergerm dat we de komende twee jaren, met steun van het wijkbudget, willen uitwerken zal bestaan uit:

- een concreet en gedragen plan voor de energietransitie van de wijk
- een programma met projecten, uitgetekend op de plattegrond van de wijk
- de definitie van hapklare en uitvoerbare brokken in dat plan
- een overzicht van de quick-wins in de wijk
- een planning voor de uitvoering van dit alles, met korte en lange termijn
- een concreet engagement van de actoren in de vorm van engagementsverklaringen
- een overzicht met de mogelijkheden voor partnering en subsidiëring.

Met het wijkbudget willen we sociale en technische experts inhuren om ons bij te staan bij de ontwikkeling van dit plan.

Wie zijn we

De themagroep 'Energie in Ekkergerm' maakt deel uit van het buurtcomité Ekkergerm en bestaat uit 12 gemotiveerde buurtbewoners die werken aan het versnellen van de energietransitie in onze wijk. We werken bottom-up, sociaal-inclusief en hebben oog voor andere opgaven in onze wijk, zoals het bestrijden van het hitte-eiland, ontharding/vergroening, betaalbaarheid en stedenbouw.

We werken hieraan sinds anderhalf jaar. Aanvankelijk vanuit de themagroep 'Hitte-eiland en Biodiversiteit', waar we ontdekten dat koelsystemen in een wijk bijdragen aan de hitte-stress.

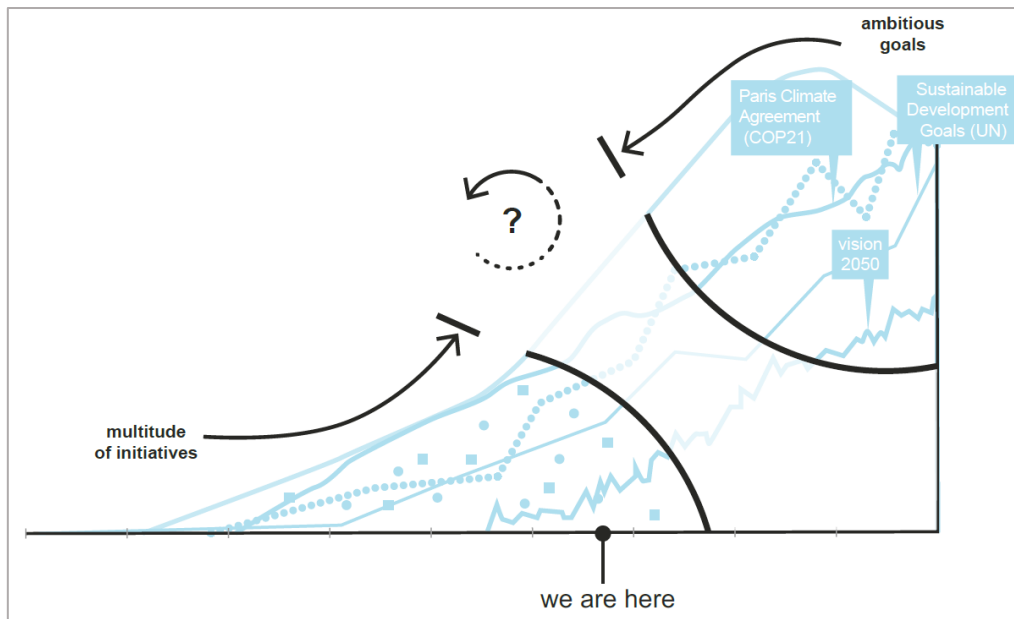
We praatten met de Dienst Milieu en Klimaat, presenteerden op Gent aan Zee, en tijdens de voorbije Gentse Feesten ontvingen we de eerste Gentse Klimaatprijs voor onze Visie Groen en Energie.

Recent organiseerden we drie info-avonden, waar experts en bewoners presenteerden. Onder de aanwezigen waren ook inwoners uit andere wijken van Gent en verschillende medewerkers van de stad. Energie is een onderwerp dat leeft in onze wijk: er waren gemiddeld 30 aanwezigen.

Wat is het probleem

De energiecrisis en geopolitieke spanningen treffen nu ook onze buurt en bewoners voelen zich achtergesteld ten opzichte van studenten in splinternieuwe koten, eigenaren van nieuwe appartementen of villa's in het groen. Op de lange termijn zijn individuele warmtepompen geen oplossing.

Er is behoefte aan een gemeenschappelijke aanpak. De energietransitie is immers niet alleen een technisch, maar vooral ook een sociaal vraagstuk. Er zijn in het verleden al veel plannen gemaakt, maar er blijkt een link te ontbreken tussen de vele initiatieven en de ambitieuze klimaatdoelstellingen (Figuur 4).

Figuur 4 - Tussen de vele initiatieven en de ambitieuze doelstellingen van de klimaatakkoorden ontbreekt een link (Bron: IABR (2018), *The missing link*).

Het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkerghem gaat actief op zoek naar de ontbrekende link en vult die in door bottom-up een energieactieplan te ontwikkelen met een langetermijnvisie en aandacht voor de noden van alle stakeholders, waaruit een bevestigd engagement van betrokkenen kan ontstaan.

In Ekkerghem is dat eerder mogelijk dan in andere wijken van Gent:

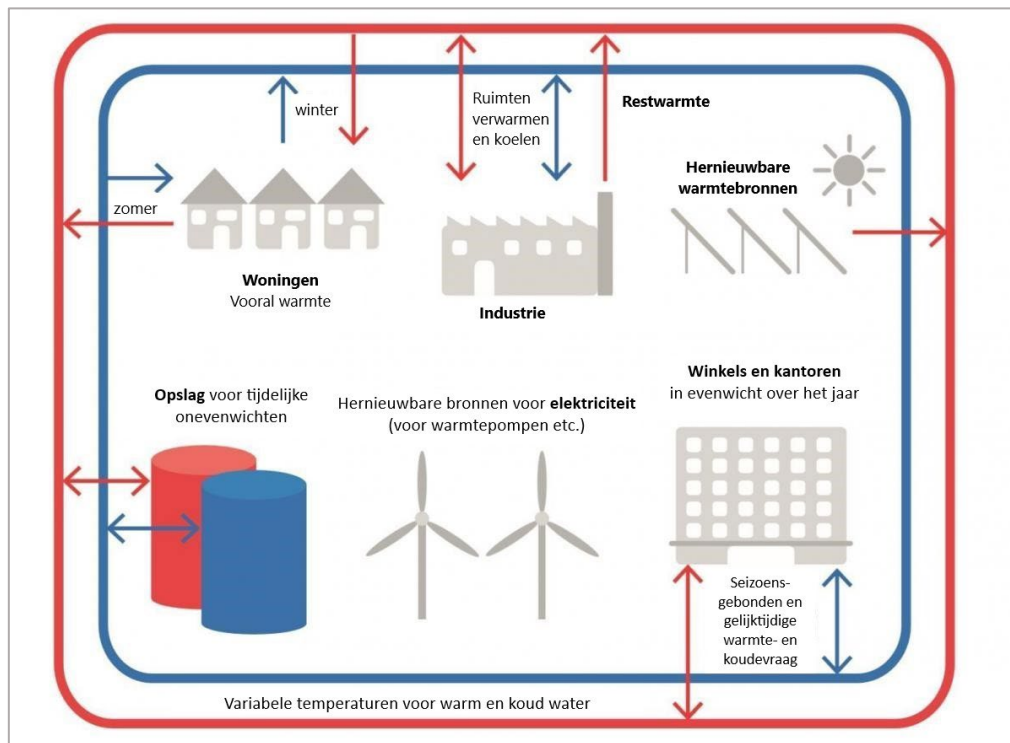
- er is een sterk netwerk en een grote participatiegraad bij de bewoners.
- er zijn al constructieve contacten gelegd met UGent en de gevangenis.
- er zijn succesvolle voorbeelden van samenwerking in de wijk, zoals bij de GroenBlauwe parels en andere eerdere projecten.

Wat gaan we doen (techniek)

Voor het uitwerken van de technische dimensie willen we, met de experts, onze zoektocht starten bij een collectief en decentraal energiesysteem dat zowel koude als warmte levert, omdat we denken dat dit voor Ekkerghem het meest geschikte systeem is op de lange termijn.

Een warmte- en koudenetwerk van de 5e generatie – dat is de technische term voor zo een energiesysteem – is gebaseerd op de uitwisseling van thermische energie tussen gebouwen met verschillende behoeften en het bufferen van energie-overschotten in de zomer om deze dan op te

nemen in de wintermaanden. Deze architectuur maximaliseert het aandeel van hernieuwbare energiebronnen van lage kwaliteit en restwarmte en laat toe om in de zomer woningen te koelen zonder de omgevingslucht te verwarmen.

Figuur 5 – In een wijkwarmtenet van de 5de generatie is iedereen producent en consument van warmte en koude. De warmte die er in de zomer teveel is, wordt in de winter gebruikt. Een computer organiseert de energie-uitwisseling. Het opslagsysteem (bvb. een BEO-veld) buffert de tijdelijke onevenwichten. (Figuur: Stef Boesten e.a., 2019, eigen vertaling)

We willen ook onderzoeken wat de mogelijkheden zijn van de volgende technieken:

- BEO-velden, en de onderlinge koppeling daarvan
- PVT-installaties, en de koppeling met een collectief warmtenet
- Riothermie (rioolwarmte) en/of geothermische warmte
- Monobloc warmtepompen als alternatief voor accumulatieverwarming
- Warmtenet en opslag op het openbaar domein
- Gefaseerde overgang door hybride systemen
- Impact op de woning (tracés leidingen, visuele impact, meterkast,...)
- Beslissen over duurzame energie-investeringen door verenigingen van mede-eigenaren (VME's)
- Etc.

Wat gaan we doen (sociaal)

Het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergerm is vooral ook een sociaal project. De bottom-up en inclusieve aanpak zijn essentieel. We willen samen de energietransitie gemakkelijk en betaalbaar maken. We willen draagvlak voor de energietransitie creëren bij alle actoren in de wijk.

Bij het verfijnd uitwerken van de sociale dimensie van het energie-actieplan willen we, met de experts, starten bij de volgende impact van het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem zoals wij dat nu voor ogen hebben:

- **Gemakkelijk:** om aantrekkelijk te zijn, moet de overstap naar hernieuwbare en lokale energie in de eerste plaats gemakkelijk zijn; dat kan door te informeren, maar dat blijft teveel abstract; beter zijn voorbeelden in de vorm van voorbeelden van plannen voor lokale pilotprojecten in de wijk
- **Betaalbaar:** een collectief energiesysteem zal voor alle bewoners in de wijk de kosten van de overschakeling naar hernieuwbare energie verminderen. Dit maakt collectieve systemen aantrekkelijker voor bewoners en bedrijven dan individuele investeringen.
- **Participatief:** een collectief en lokaal energiesysteem biedt meer mogelijkheden om samen te bouwen aan een duurzame toekomst. Bewoners kunnen bijvoorbeeld betrokken worden bij de planning en installatie van het systeem, of kunnen betrokken worden bij het onderhoud ervan.
- **Samenwerken:** het project kan de sociale cohesie in de buurt vergroten door bewoners samen te laten werken aan een gemeenschappelijk doel. Dit draagt bij aan het vertrouwen en de betrokkenheid tussen buurtbewoners, bedrijven en organisaties in de wijk.
- **Gezondheid:** omdat het energieactieplan zich richt op hernieuwbare energie, zal de luchtvervuiling verminderen; dat heeft een positieve invloed op de gezondheid van de wijkbewoners.

Ook de technieken om de bewoners, de bedrijven en organisaties in de wijk te bereiken, te betrekken en te enthousiasmeren zullen verder met de experts worden uitgewerkt. Als themagroep hebben we de voorbije jaren goede ervaring opgedaan, maar voor dit plan moet er zeker een tandje bij. We willen, met de experts, starten met de volgende technieken:

- Samenbrengen
- Informeren
- Inspireren
- Samen doen

We willen een energiebeweging in gang zetten. We willen een engagement bekomen van alle actoren.

Samenvatting

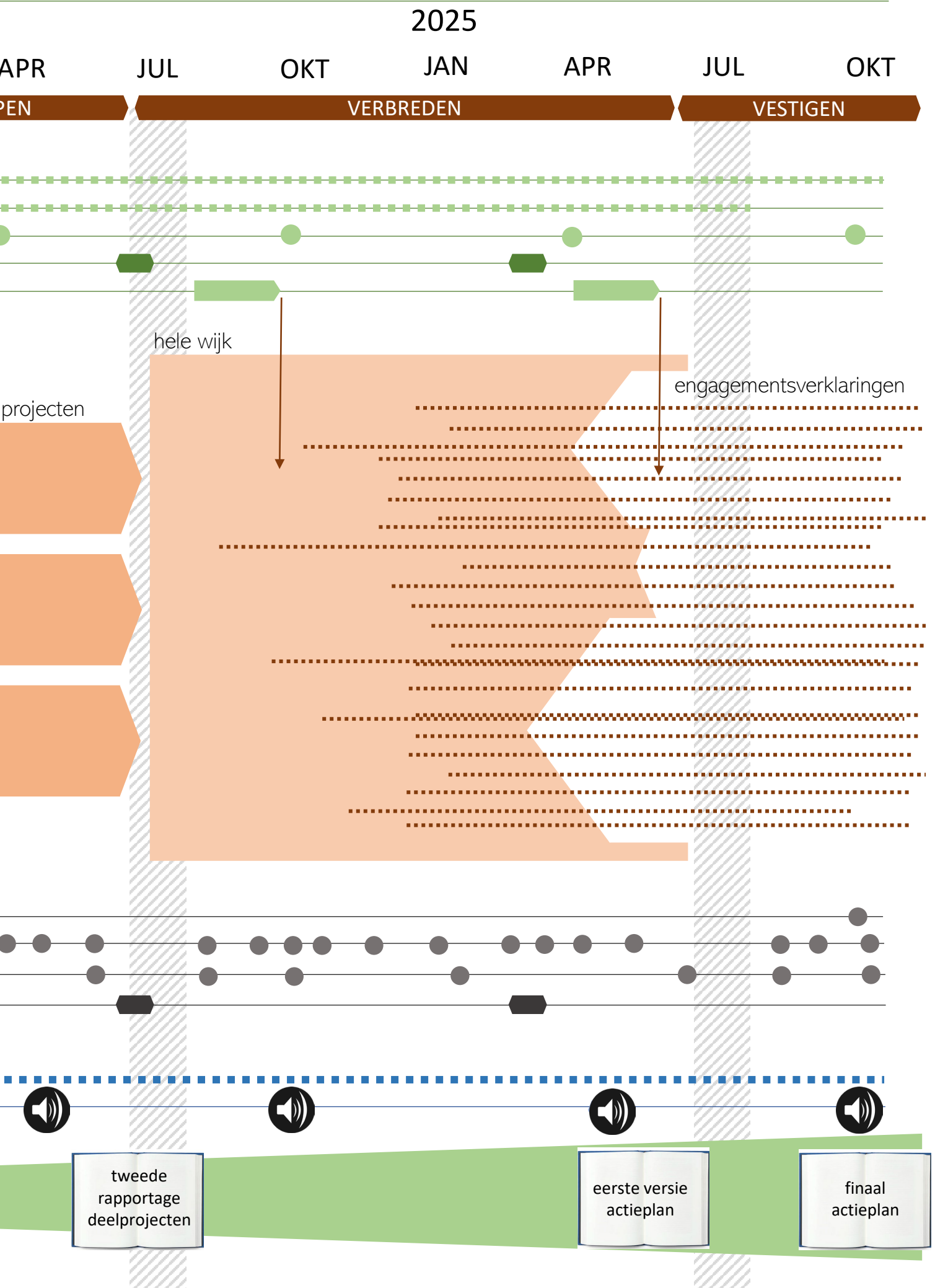
De themagroep ziet het wijkbudget als een projectsubsidie die bijdraagt aan onze lopende werking. Met deze middelen kunnen we:

- sneller gaan, wat hard nodig is want het jaar 2030 is vlakbij
- beter zijn: we integreren de energietransitie met de andere opgaven in de wijk zoals de bestrijding van het hitte-eiland, gemeenschapsvorming, energetische autonomie
- inclusiever zijn: de transitie wordt gemakkelijker, betaalbaar, en voor allen.

Het projectvoorstel Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem is uniek voor Gent. Het gaat in tegen de trend tot individualisering en het overlaten aan de markt, door een collectief concept voor te stellen. Het gaat niet alleen over verwarming, maar integreert de bestrijding van het hitte-eilandeffect. Het is een burgerinitiatief, dat is ingebed in een bestaand netwerk, dat bewezen heeft resultaten te kunnen boeken.

Met onze themagroep zijn we er al aan bezig. Het wijkbudget kan het kantelmoment creëren.

ie Actie Plan voor Ekkergerm

5. Stappenplan

Het project moet gerealiseerd worden in twee jaar. Geef aan hoe je dit wil aanpakken met een stappenplan en een concrete timing. Voeg eventueel hiervoor een extra bijlage toe bij je project op www.wijkbudget.gent.

De themagroep Energie in Ekkergerem bestaat al enige tijd en heeft de intentie om na afloop van de tweejarige periode van het wijkbudget verder te werken aan dit project.

Het stappenplan van het projectvoorstel voor het wijkbudget beschrijft de periode waarin het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergerem zal worden ontwikkeld. De tekst die hierna volgt geeft uitleg bij de grafische voorstelling van het stappenplan, en ondersteunt de interpretatie ervan.

De ontwikkeling van het plan verloopt in vijf fasen: voorbereiden, warmlopen, verdiepen, verbreden en vestigen. De activiteiten kunnen gegroepeerd worden in vijf categorieën: werkstructuren, deelprojecten, collectieve momenten, communicatie en producten.

Werkstructuren

De verschillende werkstructuren bestaan elk uit een groep mensen met verschillende rollen en verantwoordelijkheden binnen het project. De teams houden regelmatige bijeenkomsten om het project efficiënt te beheren.

- Themagroep: vergadert maandelijks over de projectplanning, projectorganisatie, communicatie, budgetbeheer, etc.
- Experts: ondersteunen de themagroep inhoudelijk: bij de deelprojecten, de ontwikkeling van het energieactieplan en het verkrijgen van engagementsverklaringen.
- Adviesraad: is samengesteld uit experts van verschillende disciplines, uit de bedrijfswereld, de universiteiten, de stad Gent, etc.; deze raad zal het project kritisch bevragen en bijsturen gedurende de hele duur van het project.
- Doorbraakteams: doorbraakteams worden ingezet om na elke projectfase te evalueren hoe de fase verlopen is en om op basis van de feedback van de doorbraakateliers de volgende fase voor te bereiden.
- Inkoop van experts: de experts worden stapsgewijs ingekocht, afhankelijk van de behoeften; zij schuiven aan na het warmlopen.

Deelprojecten

Het doel van het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergerem is om een sociaal gedragen en technisch valide plan te ontwikkelen voor de energietransitie van de wijk. De betrokkenheid van belanghebbenden wordt bevorderd door middel van engagementverklaringen. Daarin bevestigen zij dat ze zullen instappen als het plan wordt uitgevoerd.

Voor de ontwikkeling van dit einddoel wordt een bottom-up aanpak gehanteerd. Het plan wordt opgedeeld in deelprojecten om de drempel voor deelname te verlagen en zo de betrokkenheid van belanghebbenden te vergroten. Deze aanpak zal bijdragen aan een meer inclusief en participatief proces omdat belanghebbenden zo de mogelijkheid krijgen om bij te dragen aan de aspecten van

het project die voor hen van belang zijn. De deelprojecten integreren uiteindelijk tot een alomvattend actieplan voor de gehele wijk.

Tijdens de **warmloophase** zullen de eerste deelprojecten worden opgesteld door de themagroep, waarna de betrokkenheid en interesse van de verschillende belanghebbenden kunnen worden verkend. Deze fase resulteert in een participatie en biedt ook tijd om elkaar te leren kennen en zich in te werken in de materie.

Zodra de deelprojecten een bepaalde volwassenheid hebben bereikt, schuiven de experts aan om de deelprojecten verder te ontwikkelen. Deze **verdiepingsfase** richt zich op aspecten waarvoor ervaring en specifieke kennis vereist zijn, zoals technologieën, juridische kwesties en sociale aspecten. De experts zullen zich toeleggen op het ontwikkelen van deze onderwerpen, het integreren en rapporteren.

In de **verbredingsfase** worden de verschillende deelprojecten samengevoegd tot een geïntegreerd actieplan voor de hele wijk. De nadruk ligt op het uitzoomen tot een hoger schaalniveau en het integreren van de verschillende deelprojecten tot één samenhangend plan. In dit actieplan worden rollen en verantwoordelijkheden vastgelegd. Dit kan onder meer door middel van engagementsverklaringen.

Collectieve momenten

De ontwikkeling van actie wordt ondersteund door een brede werking voor de hele wijk. De themagroep kreeg positieve feedback op de eerder georganiseerde lezingen. Deze zullen worden voortgezet, geïntensiveerd en aangevuld met andere collectieve bijeenkomsten.

Voor de themagroep zijn de collectieve momenten een gelegenheid om direct contact te hebben met de bewoners en de stakeholders. Hierdoor kunnen hun ideeën worden meegenomen in de werking van de themagroep. Deze collectieve momenten creëren draagvlak, verminderen eventuele weerstand, en dragen ook bij aan gemeenschapsvorming en samenhang. Ze zijn ook geschikt om de kennis van de stakeholders over het project en over de technologieën te vergroten.

De collectieve momenten bestaan uit:

- Lezingen: bijeenkomsten waarin het project en de technologieën worden uitgelegd; daar is ook ruimte voor vragen en debat.
- Inspiratiemomenten: rondleidingen door de buurt en het bezoek aan voorbeeldprojecten tonen de mogelijkheden van de nieuwe technologie.
- Doorbraakateliers: zijn sessies waarbij stakeholders kritisch meedenken over de invulling en uitvoering van het project; deze ateliers zijn cruciaal om het draagvlak voor de volgende fase veilig te stellen. Ze helpen de themagroep en de experts om een helder beeld te verkrijgen van de acceptatie en de uitdagingen. De doorbraakateliers leveren input aan de doorbraakteams.

Communicatie

Op het stappenplan is aangegeven dat er regelmatig zal worden gecommuniceerd met de wijk en alle stakeholders. Meer informatie daarover is te vinden in deel 9 (communicatie) van dit projectvoorstel.

Producten

Het projectvoorstel resulteert in een finaal energieactieplan voor de hele wijk Ekkergem. Tussendoor worden drie rapporten opgesteld: een eerste en tweede rapportage van de deelprojecten, en een eerste versie van het actieplan.

Deze rapporten worden aan alle betrokken bezorgd: de stad Gent, de leden van de adviesraad, de bewoners van de wijk die hun interesse hebben getoond. De rapporten zijn ook vrij beschikbaar op de website van het project. Dat zal leiden tot het gewenste multiplicatoreffect.

6. Meerwaarde voor bewoners

Hoe beantwoordt dit project aan het wijkprofiel van je wijk (hoeveelin.stad.gent/wijken)? Wat is de meerwaarde van je project voor de bewoners van de wijk?

Wijkprofiel Ekkergem

Troef van de wijk: “Het is een sociale en dynamische wijk, waar veel bewoners graag ook zelf de handen uit de mouwen steken.”

“Je vindt hier een groot aantal voorzieningen en organisaties.”

“Ekkergem ligt net over de stadsring, op een boogscheut van de binnenstad. Deze dichtbebouwde woonbuurt trekt naast vaste bewoners ook veel studenten aan.”

“In Ekkergem heerst hier en daar nog een echt dorpsgevoel in de stad. Bewoners zetten hun schouders onder verschillende buurtinitiatieven.”

Bron: hoeveelin.stad.gent/wijken

Het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem past goed bij onze wijk omdat het een sociaal en participatief project is. Met dit plan ontwikkelen bewoners tesamen een duurzame oplossing voor het verminderen van CO2-uitstoot en het bestrijden van het hitte-eiland in hun wijk, wat aansluit bij de troef van Ekkergem ‘waar veel bewoners graag ook zelf de handen uit de mouwen steken’.

Het project bedenkt een goedkopere en sociale manier van duurzaam verwarmen, zodat alle bewoners en bedrijven in de wijk toegang krijgen tot een alternatief voor gasverbranding. Het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem maakt de energietransitie gemakkelijk en betaalbaar. De meerwaarde voor de bewoners komt voort uit:

- de inhoud van het beoogde plan
- het ontwikkelingsproces van het plan
- de beleving van het plan

Meerwaarde door de inhoud van het plan

Voor alle bewoners in de wijk is er de opgave om de komende jaren de overgang te maken van fossiele naar hernieuwbare brandstoffen. Met het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem willen we van die last een opportuniteit maken.

Financieel

- Het energielabel van een gebouw verbetert wanneer hernieuwbare energie wordt gebruikt, en dat verhoogt de waarde van de woning.
- Wat bewoners spenderen aan verwarming en koeling blijft in Ekkergem; het geld van de bewoners verdwijnt niet langer naar groot en onbekend bedrijf maar wordt in de wijk geïnvesteerd om er lokaal energie mee te maken en op te slaan.

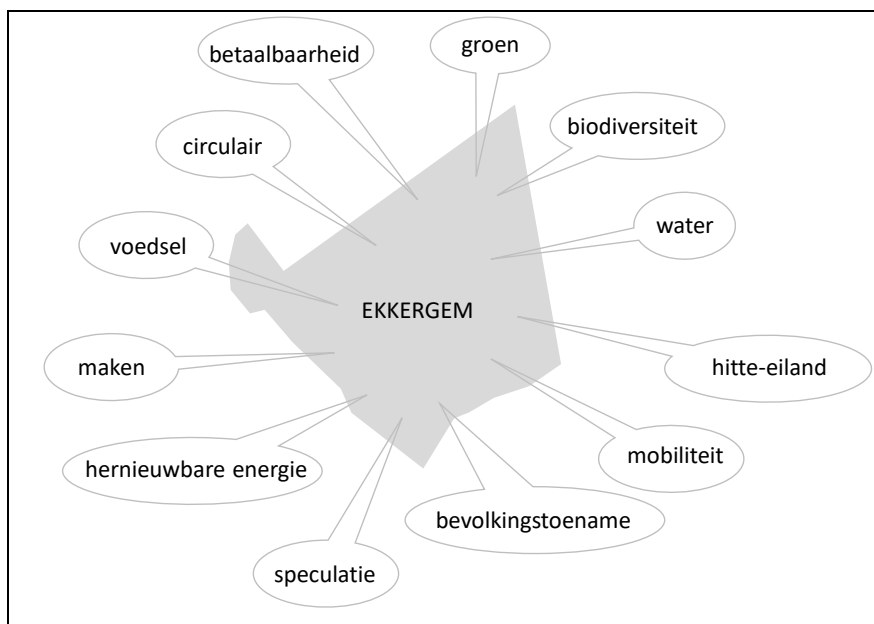
- De energieprijzen in Ekkergerm worden minder afhankelijk van externe factoren zoals de olieprijs, gasprijs, elektriciteitsmarkt.
- Alle energie is lokaal en is hernieuwbaar; op termijn zal dit de prijs van de energie doen dalen.
- Zodra Ekkergerm energiepositief is, zal de wijk inkomsten halen uit de levering van energie aan anderen, tot ieders voordeel.

Comfort

- Koeling wordt beschikbaar voor elke woning.
- Een woning koelen in de zomer wordt gelijk aan warmte hamsteren voor de winter, want de opgeslagen warmte dient zes maanden later voor de verwarming van de woningen in de wijk.
- Omgekeerd, een woning verwarmen in de winter wordt gelijk aan koude opslaan voor de zomer om er een half jaar later de woningen in de wijk mee te koelen.
- Comfort in de zomer en de winter wordt vanzelfsprekend zonder dat het duurder wordt.

Ondernemerschap

- Door lokaal hernieuwbare energie op te wekken en te delen wordt er werkgelegenheid gecreëerd in eigen wijk; de besteding van bewoners van Ekkergerm wordt gebruikt voor lokale tewerkstelling.
- Energie opwekken en delen binnen de wijk biedt ruimte voor lokaal ondernemerschap; de winst uit energievoorziening blijft in de wijk door financiële participatie van de wijkbewoners (als die dat willen).

Figuur 6 – Een overzicht van de andere opgaven voor Ekkergerm.

Andere opgaven

- Wanneer de energie afkomstig is uit Ekkergerm in plaats van een (corrupte) overzeese natie, dan draagt dat bij aan meer rechtvaardige wereldorde en een betere verdeling van de rijkdom.
- Het koelen van woningen en grote gebouwen zal niet langer het hitte-eiland in de stad versterken; het wordt net omgekeerd: gebouwen koelen zal een actieve bijdrage leveren aan het koelen van de stad in de zomer omdat warmte wordt afgevangen en opgeslagen voor de winter in plaats van geloosd aan de omgevingslucht.
- Omdat het hitte-eiland wordt bestreden ondervinden de planten en bomen in de wijk minder hittestress; de lagere temperatuur in de wijk bevordert de biodiversiteit in de wijk.

- Het plan maakt wonen meer betaalbaar, door het verminderen van de energiekosten.
- Door alle andere opgaven voor de wijk (Figuur 6) samen te brengen in een geïntegreerd plan en dit persoonlijk toe te lichten aan de bewoners, wordt dit minder toegankelijke onderwerp begrijpelijk en concreet. Er komt een pad in beeld van waar het naar toe gaat. Dat neemt de onzekerheid hierover weg.

De meerwaarde door het ontwikkelingsproces

Het ontwikkelingsproces

- Het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergerm is erop gericht om iedereen erbij te betrekken waarbij we maximaal rekening willen houden met ieders timing en draagvlak.
- Het project is een bewonersinitiatief, sociaal en participatief.
- Bewoners ontwikkelen het plan samen en worden daarbij bijgestaan door enkele experts.
- Het collectieve ontwikkelingsproces stimuleert de ondernemersgeest in de wijk.
- Bewoners kunnen iets doen voor 'hun stad'.

Leren

- Het is een open proces, waaraan iedereen kan deelnemen, en waarvan iedereen kan leren omdat het transparant is.
- We willen het proces en het plan uitgebreid documenteren. Van elk idee willen we beschrijven hoe we ertoe gekomen zijn. We willen van de varianten de voor- en nadelen tegen elkaar afwegen en dit documenteren.
- Op deze wijze beperkt de meerwaarde zich niet tot de bewoners en bedrijven van Ekkergerm; ook de andere wijken van de stad hebben baat bij dit project.

Het transitieproces

- De meerwaarde komt ook voort uit een duidelijke beschrijving van het transitieproces, dat nu voor bewoners te complex oogt.
- Het plan geeft de bewoners een concreet beeld van wat de omschakeling inhoudt.
- Het plan wil onderzoeken in hoeverre bewoners op eigen tempo kunnen overschakelen naar het collectieve systeem, zodat dit beter aansluit op de natuurlijke veroudering van hun woning.
- Het plan wil onderzoeken of het mogelijk is om de fossiele en hernieuwbare systemen nog enige tijd naast elkaar te laten bestaan. Dat maakt het mogelijk om de isolatiewerken aan de woningen uit te stellen tot de natuurlijke renovatie van de woning zich aandient.

De meerwaarde door de beleving

De energietransitie is voor bewoners en bedrijven in de wijk een oorzaak van stress en onzekerheid. Met het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergerm willen we de emotionele beleving van de transitie aangenaam maken.

- We willen een positief beeld schetsen van de transitie: we gaan uitleggen dat we de veranderingen kunnen omarmen in plaats van er angstig voor te zijn, en aangeven dat we iedereen meenemen.
- Het plan wil het energieprobleem downsizen, ontdoen van de mythes; door erover te praten met burens wordt de overgang concreet; zo kan ieder er zich een beeld bij vormen.
- Deze transitie naar hernieuwbare energie willen we vergelijken met de voorgaande energietransities, toen we van steenkool zijn overgegaan op stookolie, en enkele decennia later

op aardgas. Zonder twijfel kunnen de zestigplussers in de wijk hierover boeiende verhalen vertellen en anderen gerust stellen omdat het toen allemaal goed gekomen is.

- Het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem erkent de rol van de bewoners in de wijk bij de overgang naar een nieuwe energievoorziening in de wijk; bewoners ervaren dat ze in hun waarde worden gesteld omdat het plan met hen wordt ontwikkeld.
- Nieuwe dingen worden snel vertrouwd wanneer men erover kan spreken met iemand vlakbij die hetzelfde meemaakt. Mensen vinden kracht wanneer ze veranderingen samen beleven.
- Tijdens het ontwikkelen van het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem zullen bewoners ook in contact worden gebracht met de Energiecentrale van de stad Gent en andere overheidsinitiatieven; ze kunnen hun ervaringen hierover delen, en elkaar doorverwijzen; dat maakt de beleving minder individueel.
- We benutten de grote veerkracht van de bewoners van onze wijk.
- Burgers lopen verloren in de informatie die hen geboden wordt. Dat is een bron van onvrede.

Samengevat

Het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem heeft een grote meerwaarde voor elk van de bewoners van de wijk afzonderlijk en voor de wijk als community. Die meerwaarde toont zich op drie manieren:

- er wordt een concreet actieplan voor de energietransitie ontwikkeld
- er is een proces van inspraak en co-creatie wat de banden in de wijk aanhaalt
- de bewoners groeien in veerkracht door samen de transitie te beleven als een gemakkelijk, haalbaar en betaalbaar proces.

7. Voor wie is je project bestemd?

In welke mate hou je rekening met mensen in een kwetsbare positie?

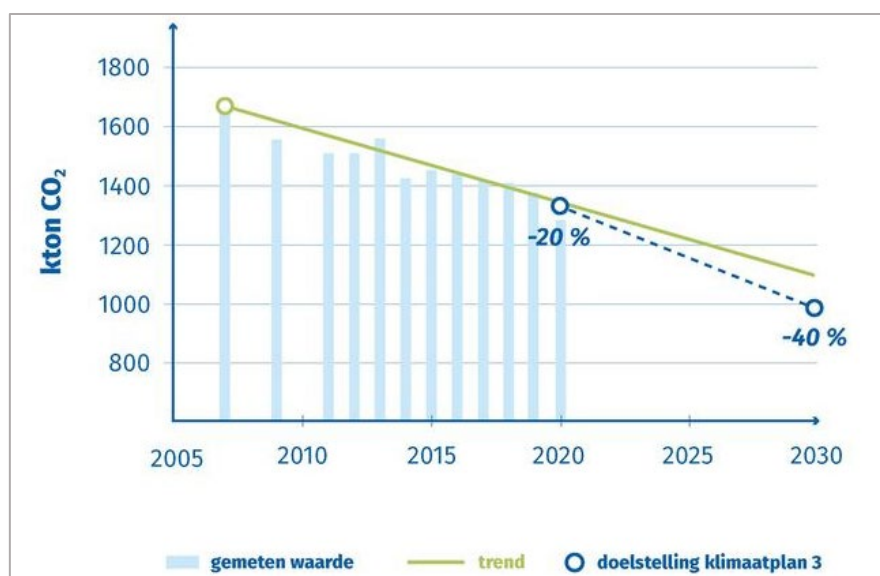
Voor iedereen in de wijk

Het project is bestemd voor iedereen in de wijk: de gezinnen, de studenten, de bedrijven, de instellingen. In het bijzonder de economisch en sociaal kwetsbare huishoudens zijn gebaat bij een collectieve energievoorziening, omwille van de schaalvoordelen. Ze zijn ook gebaat bij een lokale energievoorziening omdat die hen minder bloot stelt aan extreme prijsschommelingen op de globale energiemarkten.

We streven er tevens naar een oplossing uit te werken die rekening houdt met de investeringscyclus van de woningen. Zo willen we bewoners die recent geïnvesteerd hebben in een nieuwe verwarmingsinstallatie de mogelijkheid geven om later aan te sluiten bv. wanneer hun gasketel aan vervanging toe is. De levenscyclus van materialen uitnutten is ook een belangrijke duurzaamheidsstrategie.

Voor alle Gentenaars

Het project is ook bestemd voor alle Gentenaars. Ekkergerm wil met dit project een proeftuin zijn, waar ervaring wordt opgedaan en kennis wordt ontwikkeld, die gedeeld wordt met de hele stadsgemeenschap. Daardoor zullen ook de kwetsbaren buiten de wijk hier voordeel mee doen. Ons motto is **de transitie gemakkelijk en betaalbaar maken**.

Figuur 7 – De CO2 reductie van de stad Gent zat op schema tot 2020; de huidige trendlijn volstaat niet om de Europese doelstellingen 2030 te halen (bron: Gents Klimaatplan 2020-2025)

Voor het Gents stadsbestuur

Het project is ook bestemd voor het stadsbestuur en de stadsdiensten, die zoekende zijn hoe de transitie in de praktijk gerealiseerd kan worden. Zij worden intens betrokken bij dit project.

Het project zal sterk bijdragen aan de reductie van de CO2 uitstoot. De voorbije jaren lag de stad op schema voor de doelstellingen 2020, maar de huidige trendlijn is onvoldoende om de doelstelling van -40% CO2 in 2030 te halen (Figuur 7).

Voor de wijde wereld

Het project is bestemd voor iedereen in de wijde wereld. Het integreren van duurzame verwarming en koeling in een bestaande stedelijke omgeving is een uitdaging voor vele steden. Via de betrokken kennisinstellingen en organisaties zal het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem zich verspreiden over de verschillende beleidsniveaus in Vlaanderen en ver daarbuiten.

Communicatie

Er zullen communicatiekanalen worden opgezet om deze groepen te bereiken zoals een website, nieuwsbrief, deur aan deur contacten, meetings,...

8. Co-creatie

Co-creatie, het 'samen stad maken', staat centraal in Wijkbudget Gent. Leg uit met wie je wil samenwerken en hoe je de samenwerking met Stad Gent ziet.

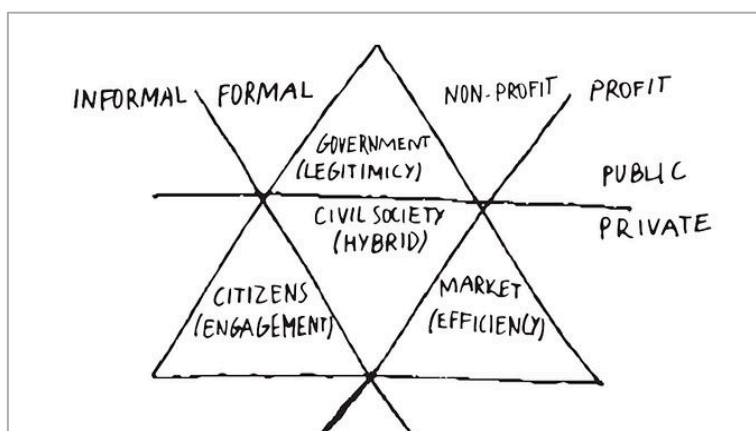
Samenwerking is de kern van het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem. In ons projectvoorstel komt co-creatie in verschillende vormen voor:

- in de betrokken partijen (bewoners-bedrijven, overheden, ondernemers, techniekers)
- in de attitude (hoe we met elkaar omgaan, wat we doen)
- inhoudelijk (de techniek van energie delen – bestendigen van co-creatie)

Partijen betrokken bij de co-creatie

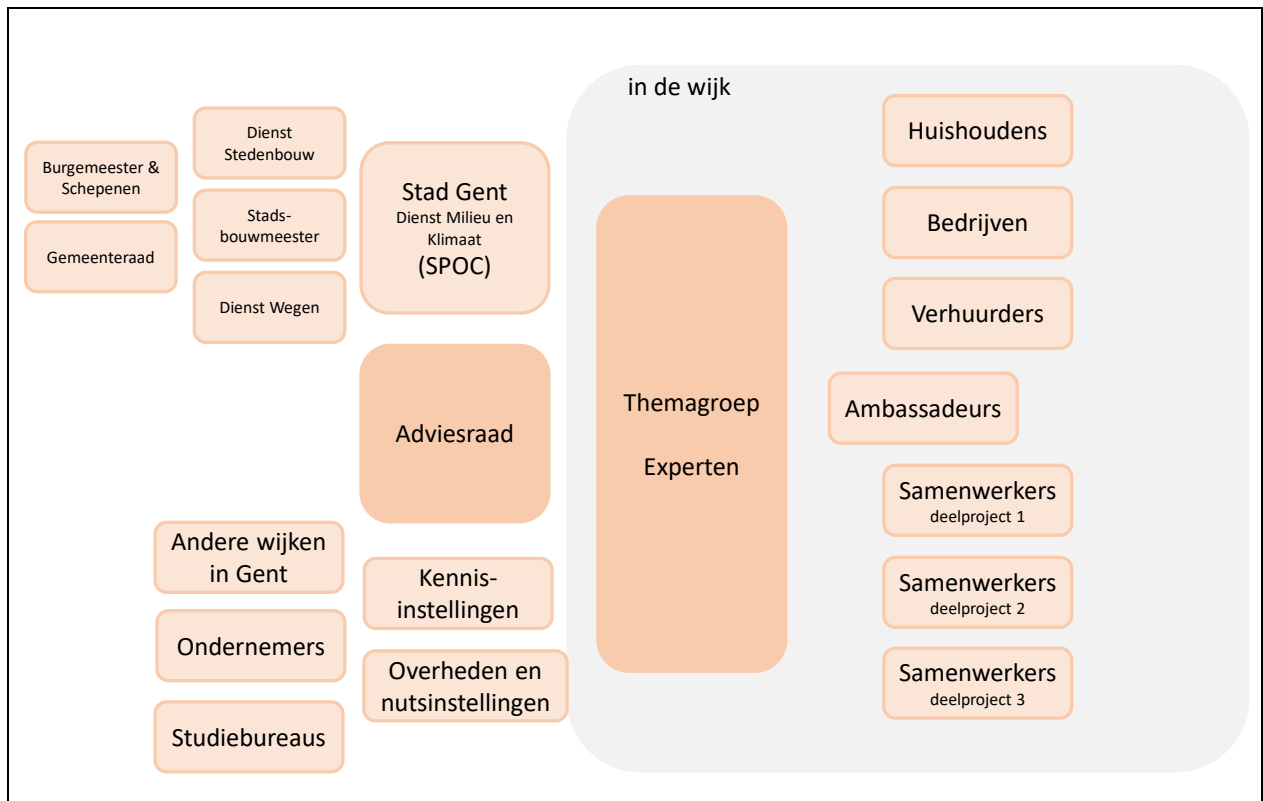
Samenwerken met allen om te versnellen

Om tijdig de klimaatopwarming te bestrijden en onze leefomgeving aan te passen aan de effecten van de opwarming moet we nu met z'n allen gaan samenwerken: overheden met bedrijven met burgers, maar ook overheden onderling, bedrijven onderling, en burgers onderling. Dat moet interdisciplinair en op alle niveaus. De hele puzzel moet opnieuw worden gelegd. Er is geen grotere opgave van co-creatie denkbaar.

Figuur 8 - De verstrekking van de welzijnsmix door overheden (legitimiteit), bedrijven (efficiëntie), burgers (engagement), en non-profit organisaties (hybride) - Bron: Pestoff (1992) aangepast door Verheul (2018) in zijn lezing over Placemaking.

Als burgers van Ekkergem willen wij ons deel doen. We willen kennis, vaardigheden en engagement in de wijk mobiliseren om vaart te maken bij de overschakeling naar hernieuwbare energie. We willen samenwerken met elkaar, met overheden en met bedrijven. We willen daarbij iedereen in de wijk betrekken zodat niemand achterblijft.

Figuur 9 - Organigram van de partijen betrokken bij de ontwikkeling van het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergerm (eigen ill.).

Het bovenstaande organigram wordt hieronder toegelicht.

Themagroep en experts

De themagroep bestaat uit 12 betrokken burgers uit de wijk. Onze leden hebben een technische kennis op gebied van energie of hebben een actief netwerk. Waar we kennis ontbreken of wanneer we onze ideeën kritisch willen laten evalueren, zullen we beroep doen op experts.

Het gaat daarbij vooral om sociale en technische expertise, en in minder mate ook over juridische, financiële en organisatorische expertise. Het inkoopproces zal met de Diensten van de Stad Gent afgestemd worden.

Doelgroepen in de wijk

In de wijk onderscheiden we drie doelgroepen:

- huishoudens: eigenaren, VME's, huurders
- bedrijven en organisaties: retailers, scholen, kantoren, werkplaatsen en magazijnen, gevangenis
- verhuurders van huizen, appartementen, studentenkamers

Voor elke doelgroep we zetten een specifiek traject van co-creatie op (zie het Stappenplan (deel 5)). Maar, ook wie buiten de wijk woont en wil meedenken of participeren is heel welkom. Bij een opgave als de energietransitie is alle denkracht welkom!

Ambassadeurs

Voor elke straat of stratencluster wordt een ambassadeur aangesteld. Die houdt contact met de bewoners en informeert hen over de voortgang van het project. We kunnen hier mogelijk aansluiten bij de stratenclusters die gebruikt worden voor het project Groenblauwe Parels voor Ekkergerm omdat dit samenwerkingsverbanden zijn die bestaan.

Intens samenwerken binnen deelprojecten

Het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergerm wordt in meer detail uitgewerkt voor een drietal deelprojecten in de wijk. De omvang van deze deelprojecten zal variëren: een enkele straat, een bouwblok, een grote site en haar omgeving. De deelprojecten worden geselecteerd in overleg met de experts, maar zullen gelijk verdeeld worden over de hele wijk.

Adviesraad

Er zal een adviesraad worden samengesteld die onze themagroep en de experts die met ons samenwerken kritisch bevraagt. De adviesraad duwt de ontwikkeling van het actieplan de goede richting uit met wijze raad. De adviesraad is samengesteld uit personen die het traject en ons voorstel kritisch bekijken en hier met ons over reflecteren. De adviesraad bestaat uit vertegenwoordigers van kennisinstellingen, stadsdiensten, experts,... die de themagroep in overleg zal aanstellen. Ook dit is een vorm van intense co-creatie.

Stad Gent

We zoeken ook actief samenwerking buiten de wijk. Met de stad Gent, in de eerste plaats. De Dienst Milieu en Klimaat is bereid om aanspreekpunt en gangmaker te zijn. De samenwerking met de Diensten van Stedenbouw, Wegen en de Stadsbouwmeester werd al actief opgezocht. We willen ook contact houden met de Burgemeester, de Schepenen en de Gemeenteraad. Het project Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergerm wil ook interbestuurlijke co-creatie bewerken, met de wijk als uitgangspunt.

Kennisinstellingen

Samenwerking is er ook met lokale kennisinstellingen: met de UGent, via de Milieucoördinator en de Milieuadviseurs, de Stadsacademie en de Faculteit Ingenieurswetenschappen. We hebben ook contact met de kennisgemeenschappen rond het GMF, de Energiecentrale, Energent, Energyville, de Vlaamse Gemeenschap, VUB, KULeuven, TU Delft, en het Internationaal Energie Agentschap. Met enkele van deze instellingen is de samenwerking al gestart.

Andere overheden en nutsmaatschappijen

Bij het ontwikkelen van het 'Lokaal Actie Plan Energie in Ekkergerm' zal ook contact worden gezocht met de nutsmaatschappijen in de wijk zoals Fluvius (gas), IMEWO (elektriciteit) en Aquafin (riolering), en de hogere overheden zoals de Vlaamse Gemeenschap. Ook deze samenwerking is een vorm van co-creatie.

Andere wijken

Co-creatie bestaat er ook in dat we als wijk contacten leggen met andere wijken en gemeenschappen en bedrijven in de stad en daarbuiten. We hebben bijvoorbeeld al actieve contacten met de bewonersgroepen in Gentbrugge, Stationsbuurt-Zuid en Afrikalaan-Scandinaviëblokken.

Ondernemers en studiebureaus

Door van bij het begin ondernemers te betrekken in het proces, bereiken we realisme en efficiëntie. Met hen kan de business case gecreëerd worden voor een haalbare en betaalbare transitie, waarbij zo min mogelijk aanpassingen aan de bestaande woningen nodig zijn. Voor gespecialiseerde vragen willen we ons richten tot studiebureaus. Het proces voorziet dus ook in co-creatie met de industrie.

Samengevat: een burgerinitiatief voor alle bewoners van Ekkergerm en ver daarbuiten

Het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergerm is een initiatief van bewoners van Ekkergerm voor alle bewoners en bedrijven van Ekkergerm, en ver daarbuiten. Het is bij uitstek een burgerinitiatief, en richt zich op wat alle bewoners van de wijk momenteel bezig houdt, de energietransitie. De

samenstelling van onze themagroep is een doorsnede van de wijk, en dat geldt ook voor wie aanwezig waren op de activiteiten die we het voorbije jaar organiseerden.

Onze attitude bij de co-creatie

Gelijkwaardigheid

Bij het ontwikkelen van het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem zijn alle partijen gelijkwaardig. De themagroep wordt niet beschouwd als de opdrachtgever van een ontwerpproces dat door de experts wordt afgehandeld. De stad Gent wordt niet beschouwd als de regelgever die autoritair randvoorwaarden oplegt. De bewoners van de wijk zijn niet de consumenten van het plan.

Het doel is om alle betrokken partijen te laten deelnemen bij het proces. Het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem bevaart, onderzoekt en bedenkt vrij en op basis van gelijkwaardigheid wat voor de bewoners en bedrijven in deze wijk de transitie gemakkelijk en betaalbaar maakt. Het resultaat is een gedragen, breed gedeeld verhaal over en voor deze grote verandering. En ook over het verlangen naar verandering, dat leeft van in de woonkamers in de wijk tot in het Europees parlement, en alle bestuursniveaus daartussen.

Bottom-up, en onze ervaring daarmee

In Ekkergem is er een sociaal weefsel waarop de themagroep kan bouwen om dit bottom-up initiatief te realiseren. In het Stappenplan (deel 5) is uiteengezet hoe we de bewoners gaan betrekken bij het ontwikkelen van het plan. Onze themagroep maakt gebruik van de ervaring van de andere themagroep in onze wijk – de themagroep ‘Hitte-eiland en Biodiversiteit’ – waaruit we zijn ontstaan om bewoners in de wijk te bereiken en te activeren.

Van deur tot deur, en nog meer

We willen bij onze medebewoners in de wijk van deur tot deur gaan en met iedereen praten over de energietoekomst van onze wijk in een taal die aangepast is aan de belevingswereld van onze gesprekspartner. De taal van de bedrijven is niet de taal van de VME's. De eigenaar-bewoner heeft andere verwachtingen dan de huurder. We willen geslaagde voorbeelden in onze wijk documenteren en samen bezoeken. Eigenlijk willen we wat nu nog moeilijk, vaag en veraf is begrijpelijk, tastbaar en reëel maken. Daarbij zoeken we vooral naar dialoog, gesprek van mens tot mens. We willen ook plezier maken. Mits goed aangepakt – en daarvoor rekenen we ook op onze experts – komt het plan daar als het ware vanzelf uit naar voren (!).

Open en constructief, feedback

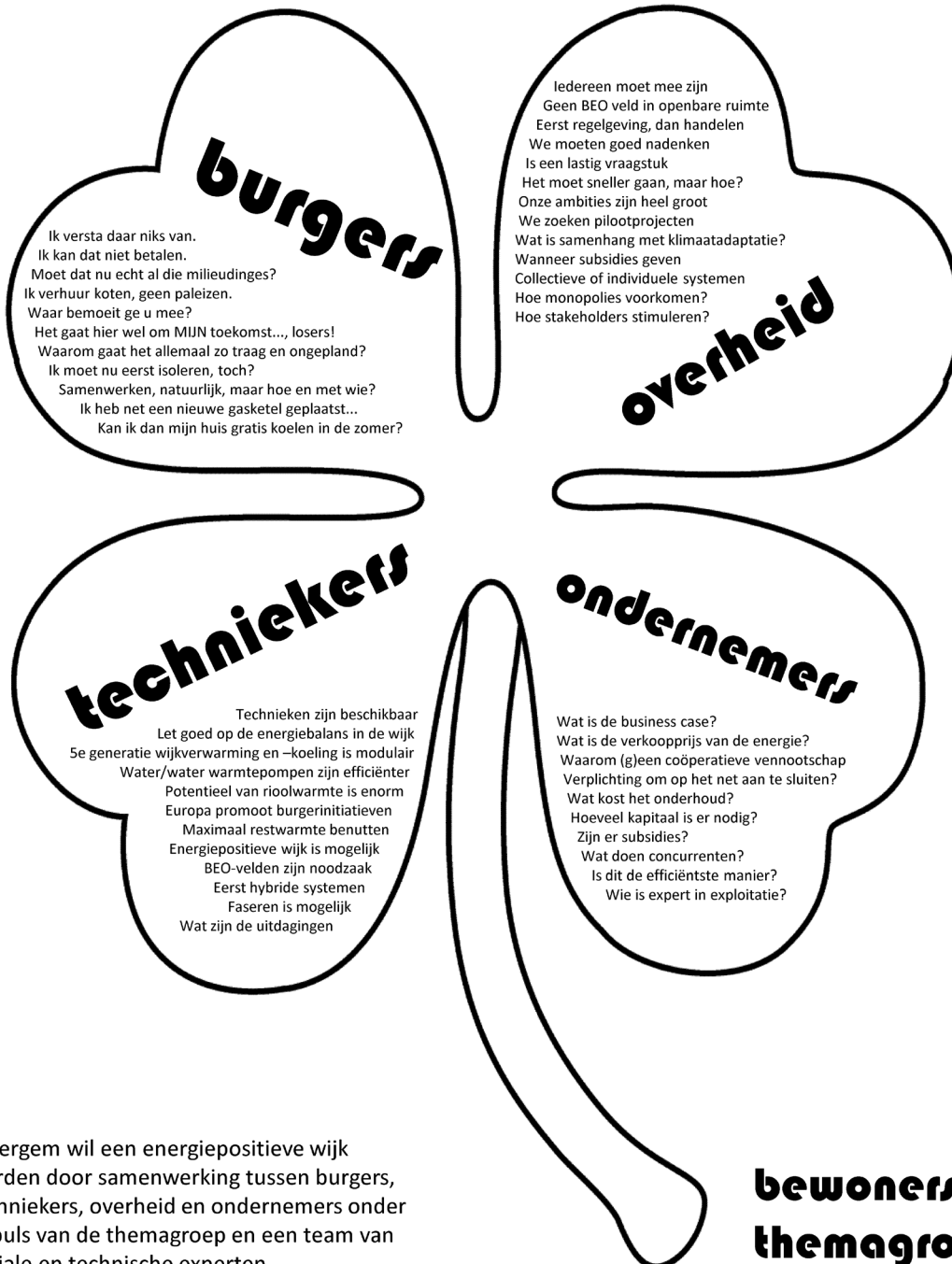
Het is de bedoeling om bij het creëren van het plan rekening te houden met de noden en belangen van alle partijen, maar we verwachten dan ook dat elke partij zijn steentje bijdraagt. Voor een goede samenwerking is het belangrijk dat er een open en constructieve communicatie plaatsvindt, waarbij er ruimte is voor feedback en input door ieder.

De inhoudelijke aspecten van co-creatie

Vier sporen

De transitie naar lokale en hernieuwbare energie wordt vaak gekaapt door technici. Maar, wij denken dat de techniek het eenvoudigste aspect is. Lastiger zijn het sociale (de burgers), het regelgevende (de overheden) en het ondernemende (de bedrijven) aspect. We willen werken op deze vier sporen en – exact – de samenwerking, de co-creatie tussen deze vier aspecten. De regio en organisatie ligt bij de themagroep, hierin bijgestaan door de experts. De themagroep zal ook de verbinding leggen met de andere opgaven.

Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergergem

Ekkergergem wil een energiepositieve wijk worden door samenwerking tussen burgers, techniekers, overheid en ondernemers onder impuls van de themagroep en een team van sociale en technische experts.

Samen energie maken en delen

Co-creatie is ook technisch ingebed in ons concept. Met de wijkbewoners willen we de voor- en nadelen van de collectieve systemen vergelijken met de individuele oplossingen. In feite willen we de medebewoners in Ekkergem weer meer deel laten worden van het grotere geheel.

Het liefste willen we – letterlijk – samen energie maken en met elkaar delen. We denken dat een collectief en lokaal systeem van wijkverwarming en –koeling op de lange termijn voordeliger is voor onze wijk. We ambiëren immers een energiepositieve wijk, stevig verbonden met de buitenwereld maar er niet afhankelijk van. We willen in de toekomst onze energie niet langer halen van ergens ver weg. In een systeem waarbij iedereen producent en consument is van energie, zoals het koude warmtenet, deelt wie teveel heeft met wie te weinig heeft. Het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem zoals we dat voor ogen hebben is een voorbeeld van “DEEP co-creation”: de co-creatie dimensie beperkt zich niet tot het samen bedenken van een plan maar wordt verankerd in de ontwikkelde oplossing.

Samen financieren

Ook willen we nadenken over collectief ondernemen en financieren. Het energiesysteem biedt kansen voor innovatief ondernemerschap, individueel of collectief. Dat biedt ook mogelijkheden om de winsten uit de energievoorziening in de wijk te houden.

De lokale energiegemeenschap – de Europese aanbeveling wordt werkelijkheid in Ekkergem

De Europese Commissie stimuleert de ontwikkeling van lokale energiegemeenschappen.

“Energiegemeenschappen organiseren collectieve en door burgers gestuurde energieacties die het pad helpen effenen voor een schone energietransitie en de burger op de voorgrond plaatsen. Ze dragen bij tot een grotere publieke aanvaarding van hernieuwbare energieprojecten (...).

Tegelijkertijd kunnen zij directe voordelen opleveren voor de burgers door hun energie-efficiëntie te verhogen, hun elektriciteitsrekeningen te verlagen en lokale werkgelegenheid te creëren. (...)

Energiegemeenschappen bieden een middel om onze energiesystemen te herstructureren door energie te benutten en burgers in staat te stellen actief deel te nemen aan de energietransitie en daardoor grotere voordelen te genieten.”

In de toekomst is er voor de burgers een actievere rol in de energievoorziening. Nu al hebben bewoners zonnepanelen waarmee ze elektriciteit produceren. In de toekomst zal die zelfvoorziening toenemen en zal de energieproductie, -opslag en -verdeling meer lokaal zijn georganiseerd dan nu het geval is. Experts beschouwen de wijk als het geschikte schaalniveau voor de energietransitie.

Het voorstel voor het Wijkbudget moet gezien worden als een manier om de burgers beter te verbinden en te betrekken bij de energietransitie, en zo de bredere beleidsdoelstellingen van de stad Gent op het vlak van energie te koppelen aan het echte leven van de burgers in de stad. *"We beseften vrij snel dat de belemmeringen voor het bereiken van onze doelstellingen inzake energietransitie niet alleen van technische of economische aard waren. We moesten ook rekening houden met sociale barrières waarbij mensen bang waren om deze sprong te wagen of misleidende informatie hadden over wat mogelijk of zelfs legaal was"* (energietransitieverantwoordelijke van Valencia op www.eurocities.com).

9. Communicatie

Op welke manier wil je voor, tijdens en na het project communiceren naar/met de wijk en de Stad?

We willen frequent, open en transparant communiceren met de wijk en de Stad. Ons Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkerghem wil uiteraard een technische oplossing bedenken voor de energietransitie van de wijk. Maar dat is maar een onderdeel van ons project. Vooral willen we de energietransitie gemakkelijk maken, en dat kan alleen door een draagvlak te creëren.

We willen alle gekende communicatiemiddelen inzetten zoals (digitale) nieuwsbrieven, het wijkkrantje, buurtbijeenkomsten, sociale media en de websites van de stad Gent (Wijkbudget 2022, Wijknieuws, etc.). Daarvoor werken we samen met de andere themagroepen en actieve groepen in de wijk, zodat we de middelen zuinig aanwenden.

Onze communicatiestrategie voor ons project is gebaseerd op 4 pijlers:

- een heldere positionering
- een aantrekkelijke etalage
- een adequate berichtgeving
- een bruisende community.

Tijdens het project willen we regelmatig updates geven over de voortgang van het project en de uitdagingen waar we tegenaan lopen. We willen ook regelmatig feedback vragen aan de bewoners en de Stad om te kijken of we nog op de goede weg zijn en waar we eventueel moeten bijsturen.

Na afloop van het project zullen we de resultaten en successen delen met de wijk, de Stad en de wijde community in Vlaanderen. We willen dat iedereen verneemt wat er bereikt is en wat er nog te doen staat.

Figuur 10 – Als voorbeeld, een screenshot van de webpaginas over de energietransitie in de wijk Bospolder-Tussendijken (Rotterdam)

10. Welke valkuilen zie je bij het realiseren van je project?

Lastig om over te brengen

Energie is een abstract begrip. Het begrip energietransitie is dat nog meer. Voor vele mensen is huisverwarming een kostenpost. Eigenlijk wil men niet bezig zijn met energie. Met de themagroep 'Energie in Ekkergerm', en met het uitwerken van het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergerm hebben we de ambitie om met iedereen in eenvoudige taal over energie te praten zonder te vervallen in slogans of Jip-en-Janneketaal.

Niet concreet

De energietransitie is niet concreet. Wat er te doen staat, en waarom bepaalde keuzes worden gemaakt blijft te vaag voor iedereen. Met het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergerm willen we een concreet pad leggen. Dat doen we bottom-up, als burgers.

Elitair

"Het is duur, het is moeilijk, het is tijdrovend, het is voor groene dromers, het is niet voor de gewone mensen, het wordt buiten ons om beslist, ik zie het wel als het zover is..." Werken rond de energietransitie wordt vaak weggezet als elitair. We willen dat beeld veranderen in onze wijk, door als burens, als gewone mensen, met elkaar aan de slag te gaan.

Voor technici en nutsbedrijven

Vanzelfsprekend is er een technische dimensie aan de energietransitie. Maar de fout die we nu niet mogen maken is om dit aan technici en nutsbedrijven over te laten. De bewoners, de eindgebruikers moeten een stem hebben bij de ontwikkeling van de energiesystemen van de toekomst, en participeren in de toekomstige structuren. Dat wordt NU beslist.

Loskomen van bewoners

Een andere valkuil is om niet voldoende rekening te houden met de verschillen in behoeften en belangen van de betrokkenen. Dit kan leiden tot weerstand en moeilijkheden bij het uitwerken van het plan.

Beperkte middelen

Daarnaast kunnen ook financiële en technische obstakels opduiken, waardoor het project vertraging kan oplopen of zelfs in het gedrang kan komen. We zullen blijven uitkijken naar subsidies en overheidsinitiatieven die klimaatprojecten financieren.

Vrijwilligers

Het vinden van voldoende vrijwilligers kan een uitdaging zijn. Om deze valkuil te vermijden, is het essentieel om alle betrokken partijen te blijven betrekken. Dat lukt het beste door mensen persoonlijk aan te spreken, door samen concrete resultaten te boeken, en vooral ook door plezier te maken. Verder zijn planning en openheid – ook voor kritiek – essentieel. En als het tot spanningen komt, dan moeten we die meteen uitpraten.

Tijdsinvestering

Taakverdeling en strakke organisatie moet voorkomen dat vrijwilligers snel opbranden of overbelast afhaken. Als dat gebeurt hebben we gefaald. We willen waken over ieders inzetbaarheid en samen groeien.

Lange duur

Een belangrijke valkuil bij het realiseren van ons project is de lange implementatieperiode. Het uitwerken van het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem neemt twee jaar. Maar de realisatie ervan zal in die periode nog niet starten. Dat kan ontmoedigen en dat vraagt om een uitgekende communicatiestrategie naar alle partijen, zowel de bewoners als de stad Gent.

Stad Gent

Niet alle diensten van de stad Gent hebben animo om snel te schakelen en/of samen te werken. Het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem kan niet slagen als niet alle betrokken diensten meewerken. Daarom voorziet het projectvoorstel dat de betrokken Diensten bij het begin van het project verklaren om mee te werken aan de ontwikkeling van het energieactieplan, en dat Diensten bij het einde van het project een engagement formuleren om mee te werken aan de uitvoering van plan dat door co-creatie tot stand is gekomen.

Een plan voor in de kast

De allergrootste valkuil is dat dit projectvoorstel resulteert in een plan dat in de kast belandt, wat al met heel veel plannen is gebeurd. Wat we met onze themagroep willen doen is uniek. Dat is, denken we, een garantie om dat te voorkomen. Wij volgen een alternatieve weg om het gat te dichten tussen waar we nu staan met de energietransitie en waar we naar toe moeten:

1/ het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem is een burgerinitiatief, gericht op collectieve oplossingen, is modulair, en sluit aan bij de bestrijding van het hitte-eiland in de stad.

2/ het plan is expliciet gericht op meer dan het technische, door de klemtoon die het legt op bottom-up communicatie en het betrekken van ondernemers en overheden.

Het is niet omdat het in het verleden vaak niet gelukt is, dat het in de toekomst niet kan lukken.

11. Budget

Wat is het totale budget dat nodig is om dit project te realiseren? Geef meer uitleg bij de voorziene kosten en eventuele inkomsten. Laad ook het financieel overzicht op met de gedetailleerde cijfers als bijlage bij je project op www.wijkbudget.gent. Hier is ook een standaardformulier voor (zie <https://participatie.stad.gent/nl-BE/pages/hiergroeiteenplan>).

Experten

Bij de ontwikkeling van het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergerem neemt de themagroep 'Energie in Ekkergerem' de leiding. We willen ons laten bijstaan door experts die onze werking versnellen door het leveren van capaciteit en (vooral) door het leveren van kennis die ons ontbreekt.

Momenteel denken we daarbij vooral aan:

- expertise voor het creëren van een sociaal draagvlak voor een transitie van deze omvang, uitgaande van de unieke leefwerelden en interesses van de sterk verschillende types bewoners en bedrijven in onze wijk;
- expertise voor het ontwikkelen van een energiepositieve wijk op basis van de recentste innovatieve technieken zoals een koud warmtenet en riothermie in een wijk in de 19^e eeuwse gordel van Gent

Verder is er wellicht ook punctuele expertise nodig met betrekking tot de regelgevende kaders, financieringsconcepten en organisatiemodellen. Die expertise betrekken we zoveel als mogelijk op vrijwillige basis bij de adviesraad en bij de stad Gent. Wanneer nodig zal hiervoor expertise ingekocht worden.

De expertise wordt niet in één keer ingekocht. Op het Stappenplan is te zien dat we stapsgewijs en naar gelang de noodzaak experts laten aanschuiven. Dat verhoogt de efficiëntie van hun inbreng.

Het bedrag voor het studiewerk van deze experts: **42.000,- Euro**

Communicatie

Voor de communicatie wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van kanalen die bestaan of gratis zijn. We zoeken ook samenwerking met de andere initiatieven in de wijk zoals de GroenBlauwe Parels en Wijk aan Zet. In het najaar 2023 wordt een tweede wijkkrantje uitgegeven.

Voor de communicatie gedurende de duur van het project: **3.000,- Euro**

Inkomsten

De themagroep zal op zoek gaan naar subsidies die de uitwerking en realisatie van het 'Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergerem' ondersteunen, en dat zowel op Vlaams, Federaal als Europees niveau.

Het wijkbudget zal voor onze themagroep een vliegwiel zijn om andere subsidies te bekomen, zoals op Vlaams of Europees niveau. De vrijwilligers werken gratis. De tijd en middelen die zij aan het project besteden zijn een belangrijke inkomstenbron.

12. Van wie gaat het project uit?

- ~~individu | Ga naar vraag 15~~
- bewonersgroep | Ga naar vraag 13
- ~~feitelijke vereniging | Ga naar vraag 13~~
- ~~samenwerkingsverband | Ga naar vraag 13~~
- ~~vzw | Ga naar vraag 14~~
- andere

13. Gegevens van je bewonersgroep, je feitelijke vereniging of je samenwerkingsverband

naam groep/vereniging: **Themagroep 'Energie in Ekkergem'**

straat en nummer/bus: **p/a Lieve Van Der Schueren
Pieter Colpaertsteeg 21**

postcode en gemeente: **9000 Gent**

Het projectvoorstel wordt ingediend namens:

Stefan Hooijmans, Freddy De Ruyter, Andries Poupaert, Lander Cnudde, Lennert Callebaut, Koen Vandekerckhove, Lieve Van Der Schueren, Bram Meersman, Francine Dierckx, Ben Bogaert, Patrick Pauwels, Herman Vande Putte

14. Vul de gegevens van je vzw in

~~naam organisatie:=====~~

~~website:=====~~

~~| Indien van toepassing~~

~~adres zetel:=====~~

~~ondernemingsnummer:=====~~

~~| Voorbeeld: 0123.456.789~~

15. Wie is de contactpersoon voor dit project?

(dit dient identiek te zijn aan de persoon die het project heeft ingediend op www.wijkbudget.gent)?

voornaam contactpersoon: **Lieve**

achternaam contactpersoon: **Van Der Schueren**

16. Indien de contactpersoon een minderjarige is

moet de wettelijke vertegenwoordiger van de minderjarige het projectformulier mee ondertekenen. Deze wettelijke vertegenwoordiger moet ook bevestigen dat hij/zij de minderjarige zal begeleiden gedurende de volledige looptijd van de procedure. Deze bevestiging bezorg je via e-mail aan beleidsparticipatie@stad.gent met vermelding van de titel en contactpersoon van het project.

Ondertekening

17. Vul de onderstaande verklaring in

Ik heb alle gegevens volledig en correct ingevuld.

Datum: 30-04-2023

Met respect voor je privacy

De Stad Gent/het OCMW Gent behandelt de persoonsgegevens die je invult met respect voor je privacy. We volgen hiervoor de algemene verordening gegevensbescherming.

Waarvoor, met wie en hoe lang?

Als je de gegevens verzendt, geef je ons toestemming om ze te gebruiken voor je subsidieaanvraag Wijkbudget Gent.

We delen je persoonsgegevens niet met derden.

We verwijderen je persoonsgegevens na de wettelijke termijn van 10 jaar na afsluiten van je dossier.

Je rechten

Je hebt altijd het recht om je persoonsgegevens in te zien en om foute gegevens aan te passen.

In sommige gevallen kun je ook je gegevens laten wissen.

Wil je je beroepen op deze rechten? Dat kan via het contactformulier op de privacypagina op www.stad.gent.

Vermoed je dat iemand je persoonsgegevens onrechtmatig gebruikt? Meld het ons via privacy@stad.gent. Je hebt ook het recht om klacht in te dienen bij de Vlaamse toezichtscommissie.

Ondertekening

Lieve Van Der Schueren

Bijlagen

Bijlage 1 – Profiel van de themagroep 'Energie in Ekkergem'

Bijlage 2 – Werking themagroep 'Energie in Ekkergem'

Bijlage 3 – Draagvlak van de bewoners in de wijk

Bijlage 4 – Waarom ik mijn schouders zet onder de themagroep 'Energie in Ekkergem'

Bijlage 5 – Intentieverklaringen en contacten

Profiel van de themagroep 'Energie in Ekkergem'

Doel

- De transitie van fossiele naar duurzame verwarming en koeling in de wijk Ekkergem in Gent initiëren en realiseren

Redenen

- probleem is urgent
- de stedelijke context met bestaande (oudere) woningen en het hitte-eilandeffect verhoogt de complexiteit
- in een stedelijke omgeving zijn de mogelijkheden om in te grijpen in het privé domein beperkt of afwezig
- de klimaatopwarming is tastbaar. burgers willen zelf in actie schieten omdat het naar hun aanvoelen te traag gaat
- bewaken dat elke bewoner van de wijk mee kan zowel inhoudelijk als financieel
- op zoek gaan naar een lokale oplossing voor energievoorziening
- wijkniveau lijkt een goede schaalgrootte
- vereist lange termijn aanpak, dus nu starten

Profiel

- we zijn een open werkgroep
- we zijn een team van professionele experts en doeners uit de wijk, een 12-tal mensen die actief willen meedenken en meedoen
- we zijn allemaal burgers die vooruit willen met deze stad
- we zijn een burenwergroep met een wervend, inclusief en innovatief verhaal

Werkwijze

- co-productie met alle partijen uit de wijk: samen uitdenken, samen uitvoeren ; aanwezige expertise in de wijk benutten.
- verbindend, netwerkend, structureel
- samenwerking van overheden, bedrijven en organisaties, kennisinstellingen en burgers/gebruikers, omwille van het draagvlak maar ook omdat de bijdrage van de burgers een noodzaak is
- multidisciplinaire aanpak: niet alleen de technische aspecten bekijken maar een totaalbeeld uitwerken en ook de juridische, sociale, financiële, ... aspecten integreren

Aanpak

- het opstellen van een energieactieplan voor Ekkergem. In dit energieactieplan komen niet alleen de technische uitdagingen aan bod, maar wordt een totaaloplossing uitgewerkt die ook de juridische, sociale, organisatorische, financiële, ... aspecten verwerkt.
- het aantrekken van expertise en klankbord vanuit een adviesraad of externe experts
- op zoek gaan naar financiële middelen
- het uitvoeren van het energieactieplan

Uniciteit

- een bestaande stedelijke omgeving met functiemenging
- bottom-up burgerinitiatief in een wijk waar de bewoners op mekaar betrokken zijn
- een wijk met een historiek van betrokkenheid en actie zoals bv het groenevallei park, en meer recent de groenblauwe parels.
- een unieke wijk naar ligging toe (bv de mogelijkheden voor riothermie) en naar samenstelling (mix van grote en kleine(re) actoren)
- het idee om niet alleen te kijken naar duurzaam verwarmen maar ook naar duurzaam koelen

Financiering

- Wijkbudget
- Subsidies Vlaanderen, Europa, ...
- Via onderzoekinstellingen zoals UGent (Interreg, Blue Deal, etc.)
- bijdragen van de grote en klein(re) actoren

Erkenning

- Gentse klimaatprijs 2022 in de categorie inspiratie

Werking themagroep

2021

2022

OKT

JAN

APR

JU

In themagroep 'hitte-eiland en biodiversiteit' ontdekken we dat koelsystemen (airco's) in een wijk de stad opwarmen en het hitte-eilandeffect versterken.

15 november 2021: een grote groep bewoners komt samen in het Sint-Martinushuis en brengt thema's die leven in de wijk in kaart.

17 januari 2022: overleg met het innovatieteam van Aquafin.

21 maart 2022: presentatie op het klimaatfestival Gent aan zee

6 maart 2022: we formuleren suggesties rond de herontwikkeling van de Schollaertsite waar een studentenhuysvesting voor meer dan 200 studenten zal gebouwd worden door een private ontwikkelaar. We stellen o.a. voor om het beo-veld te delen met het bouwblok en met de wijk, en een begin te maken met lokaal warmtenet. Dit voorstel wordt door de betrokken partijen niet weerhouden.

18-22 juli 2022: klimaatfiets-tochten komen op hun tocht langs positieve voorbeelden langs in Ekkergera.

Gentse feesten 2022: **eerste Gentse klimaatprijs** uitgereikt door het Gents Klimaatforum in de categorie "sociale beweging en inspiratie". De buurtvereniging van de wijk Ekkergera krijgt deze prijs als voorbeeld van wijkvergroening en ontharding, en grondig nadenken over verkoeling en verwarming op wijkniveau.

'Energie in Ekkergerm'

2023

JUL

OKT

JAN

APR

10 oktober 2022: overleg met bewoners Ekkergerm en UGent, GMF, Regie der gebouwen, Groendienst, Dienst Milieu en Klimaat en wijkregisseur: Aanleiding voor de vergadering is het inzicht dat er een gecoördineerde aanpak op wijkniveau nodig is om het hitte-eiland in de stad te bestrijden en de biodiversiteit in Ekkergerm te herstellen. Het idee van een warmte- en koudenet met seizoenstockage in de wijk wordt aangekaart als één van de deeloplossingen.

17 november 2022: ideeën voor het wijkbudget: bijeenkomst met buurtbewoners

23 januari 2023: lezing: Initiatieven voor wijkverwarming en-koeling door Gentenaars: Ankerslaan (Pieter Vanduyfhuys en Roeland Keersmaekers) ; Robert Rinskopflaan (Hans Haegeman) ; Uilkensstraat (Dieter Patteeuw)

15 maart 2023: pitch tijdens de wijkwandeling voor het wijkbudget

28 november 2022: lezing: Verwarmen en koelen in onze wijk in de toekomst, door Luc Meskens algemeen coördinator Energent,

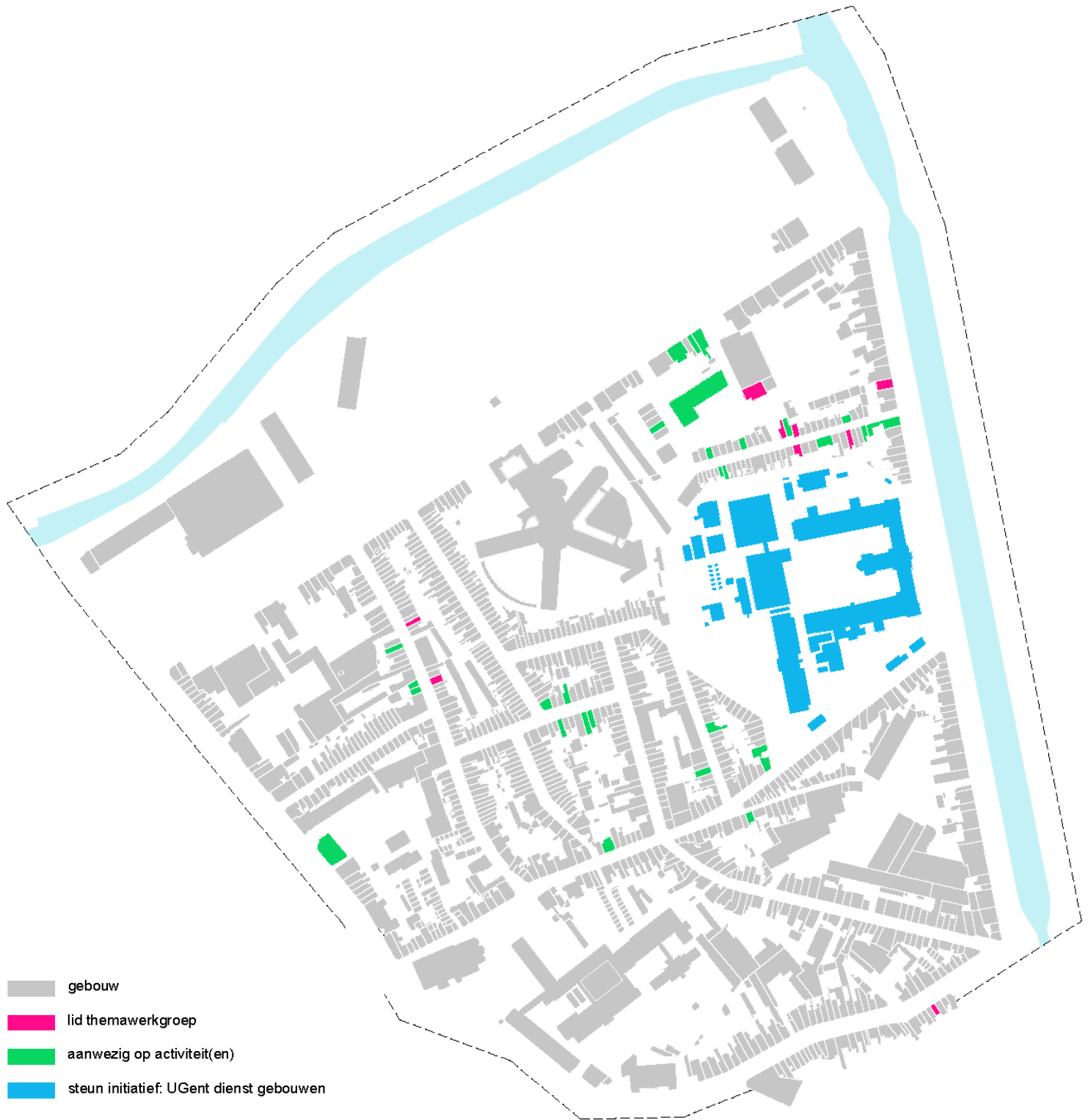
13 februari 2023: lezing: Mijn woning verwarmen en koelen met warmte uit de wijk – kan dat? Eline Himpe, onderzoeker UGent, ex-buurtbewoner. Bram Meersman, innovator Aquafin, buurtbewoner, over de mogelijkheden van riothermie voor Ekkergerm. Koen Vandekerckhove, buurtbewoner, over de installatie van een warmtepomp met BEO-veld als basisverwarming in een vakantiehuis.

31 oktober 2022: overleg met Pieter Vanduyfhuys en Roeland Keersmaekers (bewonersgroep Gentbrugge)

30 november 2022: twee ideeën worden ingediend voor het wijkbudget binnen het thema duurzame wijkenergie. In een latere vergadering van de themagroep wordt beslist deze twee voorstellen te bundelen tot één projectvoorstel.,

22 maart 2023: startavond 'Groenblauwe parels voor Ekkergerm': tijdens het tweede deel van deze avond lichten we aan een tafel onze ideeën rond Energie in Ekkergerm toe aan de aanwezige burens

Draagvlak van de bewoners in de wijk

Bron: Grootchalig Referentie Bestand Vlaanderen, Digitaal Vlaanderen

Waarom ik mijn schouders zet onder deze themagroep

Stefan

Ik had zelf het idee om de haalbaarheid van een beo-veld te onderzoeken voor mijn straat, en wil graag meewerken om dit idee door te trekken op wijkniveau.

Koen

Ik zie hoe woningen vandaag in Duitsland duurzaam verwarmd worden; een beo-veld is geen futuristisch verhaal meer maar realiteit, ik wil dit mee mogelijk maken in Ekkergerm.

Bram

Ekkergerm heeft een groot potentieel voor riothermie omdat 2 grote collectoren van Aquafin in onze wijk voorbij komen. Ik wil graag onderzoeken hoe we dit potentieel kunnen benutten.

Francine

Ik vind het belangrijk om een oplossing te vinden die voor elke bewoner toegankelijk is.

Freddy

Ik ben betrokken bij de klimaatproblematiek en probeer om dit consequent toe te passen in mijn woning.

Andries

Ik heb veel interesse in het groene maar ook in het technische aspect van dit initiatief.

Lander

Ik wil me engageren voor een leefbare buurt, en ben daarom actief in de themagroep 'Groen' en de themagroep 'Energie in Ekkergerm'. Ik vind dat beiden nodig zijn en mekaar aanvullen.

Lennert

Ik ben gepassioneerd door energietransitie, energiegemeenschappen en energimanagement.

Lieve

De klimaatopwarming wordt tastbaar in de stad. Het is belangrijk om te versnellen en iedereen mee te nemen zodat het ook in de toekomst fijn wonen blijft in Ekkergerm.

Herman

We moeten nu handelen want als iedereen gaat koelen aan de lucht, dan warmen we de stad op.

Patrick

Ik ben erg geïnteresseerd in groene energie en vind het belangrijk als opa betrokken te zijn voor de toekomst van mijn kleinkinderen.

Ben

Ik vind het belangrijk dat duurzaam wonen ook mogelijk is in de 19e eeuwse gordel van Gent.

EVERGi (onderzoeksgroep aan de Vrije Universiteit Brussel) denkt zeer graag mee met Ekkergem, en zal het projectvoorstel '**Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem**' met interesse volgen en ondersteunen indien dit goedgekeurd wordt. EVERGi is bereid deel te nemen aan de adviesraad van het project.

Prof. dr. Maarten Messagie,
co-directeur

Ik wil gerust tijd vrijmaken om de haalbaarheid van een **energiepositieve wijk** en de mogelijke rol van UGent hierin verder te onderzoeken.

Arne Standaert,
campusarchitect campus Coupure

Gents Milieu Front

Het Gents Milieu Front is bereid mee aan dat er een adviesraad van het '**Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem**'. Als dit goedgekeurd wordt, bekijken we hoe we hieraan kunnen bijdragen.

Pieter Nuytinck,
voorzitter GMF

Vanuit de dienst Milieu en Klimaat zijn we het initiatief voor het opstellen van een Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem genomen, maar kunnen op dit moment geen actieve rol opnemen in het project. Vanuit het Klimaatteam binnen mijn dienst kunnen we wel de intentie meegeven om het wijkinitiatief in een faciliterende rol te ondersteunen wat betreft:

- Optreden als SPOC indien er vragen zijn richting de Stad Gent. Wij nemen ook de coördinatie op van verschillende beleidsinitiatieven tussen stadsdiensten in deze context en kunnen het wijkinitiatief daar meenemen als onderzoekscase, maar tegelijk willen we parallelle, verspreide bevestigingen binnen de stadsdiensten vermijden.
- Linken naar bestaande dienstverlening (bvb De Energiecentrale) als zich dat zou aandienen vanuit de aanpak van het wijkinitiatief.
- Een klankbord zijn en kritische vragen terugstellen vanuit onze rol als lokale overheid, in de **adviesraad** en/of relevante werksessies.
- Ons netwerk beschikbaar stellen ifv het consulteren van technische expertise.
- Toelichting geven bij bestaande beleidskaders rond bvb Energie, vergunningen, gebruik van het openbaar domein,

Cathy De Bruyne,
directeur Dienst Milieu en Klimaat
Departement Stedelijke ontwikkeling | Stad Gent

Faculty of Architecture in the Netherlands (TU Delft) engageert zich om de ontwikkeling van het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem te versnellen. Wij willen actief bijdragen aan de ontwikkeling van het Lokaal Energie Actie Plan voor Ekkergem.

Herman Vande Putte,
assistant professor

STADSB GENT

Ik ben bereid jullie te ondersteunen als wijkpanel geselecteerd wordt.

Peter Vanden Abeele,
stadsbouwmeester

en en contacten

Front toont graag
en draagvlak is voor
Lokaal Energie Actie Plan voor
het project goedgekeurd
hoe we als GMF
bijdragen. Alle succes.

t

de Built Environment
in de klimaattransitie
en **participeren** aan
het Lokaal Energie Actie Plan

BOUWM ST R

ondersteunen wanneer jullie door het gelote
worden voor het wijkbudget.

Onder impuls van Bram, lid van onze
themagroep en lid van het
innovatieteam bij Aquafin, vond in
januari 2022 een eerste overleg plaats
tussen enkele leden van de
themagroep en het innovatieteam van
Aquafin. Intussen was Bram ook
gastspreker op één van onze lezingen
rond de mogelijkheden van riothermie
voor onze wijk. Het innovatieteam van
Aquafin heeft **belangstelling** getoond
om de mogelijkheden van rioolwarmte
voor onze wijk verder te exploreren in
het kader van 'Lokaal Energie Actie
Plan voor Ekkergem'.

Regie der Gebouwen
Régie des Bâtiments

De themagroep is al lang in contact
met Peter Van Vaerenbergh,
Pijlerhoofd Bouw & Projecten, Regie
der Gebouwen. In oktober 2022 vond
onder impuls van de wijkregisseur
Evelyne Deceur een wijkoverleg plaats,
waar het onderwerp energie aan bod
kwam. De themagroep heeft Peter
uitgenodigd op de lezingen die
georganiseerd werden en om deel te
nemen aan het Lokaal Energie Actie
Plan voor Ekkergem.

UNIVERSITEIT
GENT

Als milieucoördinator van UGent
ondersteun ik het idee van de
bewoners van Ekkergem om
samen na te denken over een
duurzame alternatief voor
wijkverwarming en -koeling in de
toekomst. We willen de burens
uitnodigen om hun idee te komen
voorstellen in de werkgroep
'energiebeleid' van UGent. De
werkgroep 'energiebeleid' bestaat
uit proffen en specialisten uit dit
vakgebied.

Riet Vande Velde,
milieucoördinator UGent